IQRO JURNALI / 2023
GUVOHNOMA № 060680

E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

OZODLIKDAN MAHRUM QILISH TARIQASIDAGI JAZONI IJRO ETISH

Muxtarov Nodirbek Sherali o‘g‘li

14-son Jazoni ijro etish koloniyasi

Tezkor-qidiruv bo’limi tezkor vakili katta leytenant

Annotatsiya

Ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazoni ijro etish muassasalarida qo‘llaniladigan tarbiyaviy va axloq tuzatish ta'sirining samaradorligini baholashning dolzarb masalalari ko‘rib chiqiladi. Mahkumlarga axloq tuzatish ta'sirini o‘tkazish usullari shakllarining samaradorligiga ijobiy va salbiy ta'sir ko‘rsatadigan omillarning mohiyati bo‘yicha muallifning pozitsiyasi batafsil ochib berilgan va qayta tarbiyalash jarayoni samaradorligini yanada oshirish yo‘llari ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar

Ichki ishlar vazirligining jazoni ijro etish tizimi, tarbiya, axloqiy tuzatish.

Bizga ma’lumki, bugungi kunga kelib O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat qonunchiligida ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lgan jazolarni jinoyat sodir qilgan shaxslarga nisbatan tayinlash orqali inson huquq va erkinliklaridan biri bo‘lmish uning ozodligidan mahrum qilish, xalqaro huquq normalariga asoslanib ular qilgan xatolarini anglab yetgan holatda, tuzalish yo‘liga o‘tishlari va jamiyatda o‘z o‘rnini yo‘qotib qo‘ymasliklari uchun davlatimiz rahbariyati tomonidan imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Bundan ko‘zlangan asosiy maqsad, fuqarolarning ongiga, mamlakatda o‘rnatilgan huquq ustuvorligiga, hammaning qonun oldida tengligiga, inson qadri, uning huquq va erkinliklari, sha’ni, qadr-qimmati, ozodligi davlat muhofazasida ekanligini singdirishdan iborat. Muhtaram yurtboshimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev tomonidan aytilgan quyidagi fikrlar ham bunga yaqqol misol bo‘la oladi: “Ichki ishlar organlari hamda barcha huquqni muhofaza qiluvchi organlar va sohaviy xizmatlar xalqqa xizmat qilishi kerak. Shu bilan birga, jamiyatda ham jaholatga qarshi ma’rifat kuchli bo‘lishi lozim. Muhit shunday bo‘lishi kerakki, hech kim jinoyatga qo‘l ura olmasin”. Davlatimiz rahbarining yuqoridagi fikrlari ijrosini ta’minlash maqsadida barcha huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan misli ko‘rilmagan darajadagi ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Misol qilib, yuqorida ta’kidlangan ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lgan jazolar ijrosini yanada samaraliroq tashkil etish maqsadida, O‘zbekiston Respublikasi qonun chiqaruvchi organi va IIVning jazoni jirosini taminlash borasidada birqancha qonunlarga o`zgartirishlar hamda qo`shimchalar kiritilmoqda. Yuqoridagilar bilan bog‘liq holda, Jazoni ijro etish muassasalari faoliyat samaradorligini aniqlashda ushbu elementlarni kiritish mumkinmi, degan savol tug‘iladi, ozodlikdan mahrum qilish joylaridan nafaqat o‘z zimmalariga yuklangan vazifalarni bajarishlarini, balki ularni sifatli bajarishlarini talab qilish to‘g‘rimi? Shunday ekan, nafaqat belgilangan maqsad va vazifalarni amalga oshirish, balki natijaga eng maqbul tarzda erishishga harakat qilish ham zarur. Davlat jinoyatchilarni keyinchalik qayta ijtimoiylashtirish maqsadida, ularni qisqa muddatda qayta tarbiyalashdan manfaatdor bo‘lishi kerak. Qushboqov S. va Yetmishboyev M. ta`kidlaganidek, Jazoni ijro etish muassasalarining mulkiy huquqlarini amalga oshirishi bir qator xususiyatlarga ega bo‘lib, uning davlat organi sifatida tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishiga ruxsat etilishi, shartnomalar tuzish orqali mablag‘ topishi qonun hujjatlarida

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

belgilangan bo‘lsada, ammo uning huquqiy maqomiga xos barcha xususiyatlar o‘z aksini topgan aniq qonunchilik asosini, xususan O‘zbekiston Respublikasi “Ozodlikdan mahrum etish xizmatlari to‘g‘risida”gi qonunni yaratish g`oyasini ilgari surishgan. Bu esa, Jazoni ijro etish muassasalari tomonidan mahkumlarni axloq tuzatish va qayta tarbiyalash bo‘yicha o‘z oldiga qo‘yilgan bevosita vazifalarning bajarilishi ular faoliyati samaradorligidan dalolat beradi. Ammo bu tarbiyaviy vazifalarga jazoni ular uchun belgilangan jazodan ancha oldin o‘tayotgan shaxslarga nisbatan amalga oshirish mumkin. Tuzatish va qayta tarbiyalashga tezroq erishish imkoniyatlarini hisobga olgan holda, O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi shartli ravishda ozod qilishning turli shakllarini nazarda tutadi. Shunday qilib, tuzatish va tarbiyaviy ta'sir qilish jarayonining samaradorligini tavsiflovchi elementlardan biri bu optimal vaqtda amalga oshiriladigan qayta tarbiyalashdir. Bundan tashqari, muallif samaradorlik kontseptsiyasini chuqurlashtirish va kengaytirish doirasida mahkumlarni qayta tarbiyalash bo‘yicha axloq tuzatish muassasasi faoliyatining samaradorligini belgilashga ruxsat beriladimi yoki yo‘qmi degan savolni ko‘rib chiqishni taklif qiladi. ushbu jarayonda sarflangan moddiy resurslarni hisobga olish: axloq tuzatish ishlari xodimlarini o‘qitish va saqlash, ishlab chiqarish sexlarini zamonaviy jihozlar bilan jihozlash, kompyuter sinflari, namozxonalar, ibodatxonalar, klublar va kutubxonalarni sotib olish xarajatlari. Penitentsiar pedagogika va psixologiyada davlat tomonidan jazo maqsadlariga erishish uchun sarflangan mablag‘lar miqdoriga qarab jinoyatchilarni qayta tarbiyalash tizimining samaradorligi yoki samarasizligi masalasi ko‘tarilmaydi. Zero, shaxsning g‘ayriijtimoiy tamoyillarini yo‘q qilishni pul bilan baholab bo‘lmaydi. Muallifning fikricha, maxsus kontingentni qayta tarbiyalashga sarflangan moddiy resurslar miqdori muayyan jazoni ijro etish muassasasi faoliyati samaradorligining mezoni emas. Shuningdek, maqola muallifining fikricha, tarbiyaviy va tuzatish tadbirlarini amalga oshirish uchun ajratilgan soatlar miqdorini oshirish samaradorlik mezoni emas. Ta'lim ta'sir qilish ob'ekti va sub'ekti jihatidan ijodiy va sof individual jarayondir.

Ushbu masalada asos bo‘lib, mahkum shaxsining pedagogik e'tiborsizligi va g‘ayriijtimoiy yo‘nalishi bo‘lib, uni qayta tarbiyalash uchun tuzatish va tarbiyaviy ta'sirning barcha usullari va shakllari yo‘naltiriladi. Shu munosabat bilan, qayta tarbiyalash jarayonini amalga oshiruvchi shaxsning asosiy vazifasi vaqt ko‘rsatkichini mexanik ravishda oshirish emas, balki eng samarali ta'sir qilish vositalarini tanlashdir. Shunday qilib, axloq tuzatish muassasasi faoliyatining samaradorligini baholash ko‘rsatkichi jazoni o‘tashdan keyingi relapsning oldini olish uchun mahkumlarni tuzatish va qayta tarbiyalashga erishish bo‘lishi kerak. Bu ko‘rsatkich, ayniqsa, ozodlikdan mahrum etilganlarning takror jinoyat sodir etish darajasida yaqqol namoyon bo‘ladi. Guruch. 1. 5 yil davomida takroran jinoyat sodir etish xususiyatlari. Tarbiyaviy ta'sir samaradorligini baholashda jazoni o‘tayotgan shaxsning namunali xulq-atvoriga bevosita bog‘liq holda mahkumni qayta tarbiyalash kontseptsiyasiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri yondashishga yo‘l qo‘yilmasligi kerak. Muallif quyidagi dalillarni keltiradi: jazoni o‘tayotgan shaxsning o‘qishga, ishlashga, jamoat hayotida faol ishtirok etishga vijdonan va namunali munosabati, intizomiy jazo choralarini olmaganligi, ammo jazo samaradorligini baholashning yagona ko‘rsatkichi sifatida qaralishi mumkin emas. qayta tarbiyalash vazifasini bajaruvchi axloq tuzatish muassasasi. Ijtimoiy izolyatsiya bilan huquqiy cheklovlarning butun tizimi, intizomiy jazo choralarini qo‘llash mahkumni qat'iy intizomga solib qo‘yadi, u e'tiqodidan qat'i nazar, unga moslashishi kerak. Jazoni o‘tagan shaxsning xulq-atvori ustidan doimiy nazorat bo‘lmagan jamiyatdagina amalga oshirilgan tarbiyaviy ishlarning haqiqiy natijalari o‘zini namoyon qiladi. Ozodlikdan mahrum qilish joylaridan ozod qilingan shaxslarning

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

xulq-atvori ma’lum bir davrda mehnatga vijdonan munosabatda bo‘lish, qonunga bo‘ysunish xulq-atvori, jamiyatda yotoqxona normalariga rioya qilish, tuzatish vazifasi bilan tavsiflangan taqdirdagina. va qayta tarbiyalashga to‘liq erishilgan deb hisoblanishi mumkin, chunki munosabat, odatlar va e'tiqodlarning o‘zgarishi tufayli bo‘shatilgan g‘ayriijtimoiy xulq-atvor xususiyatlarini yo‘q qilish ma'muriy huquqbuzarlik va jinoyat sodir etmaslikdan ko‘ra yuqori darajadagi tuzatishdir. jazodan qo‘rqish. Bu erda, qoida tariqasida, ozod qilingan shaxsni tavsiflovchi asosiy shaxsiy xususiyatlar o‘zini namoyon qiladi - ozodlikdan mahrum qilish joylarida saqlanib qolmagan eski qarashlar va odatlar yoki aksincha, unga singdirilgan yangi ijobiy xarakter xususiyatlari. tarbiyachilar.

Bularning barchasi ushbu ishni amalga oshirish, uning maqsadlariga erishish, shuningdek, yakuniy natija - jinoyatchilarni keyinchalik jamiyatga qayta integratsiyalash va ularning yangi jinoyatlar sodir etishining oldini olish bilan tuzatilishi haqidagi bilimlarni chuqurroq o‘rganishga imkon beradi. jinoyatlar. Har bir faoliyatni tashkil etish belgilangan maqsad va vazifalarni amalga oshirishni hisobga olgan holda quriladi. Ushbu parametrlarga erishish darajasi tuzatish va tarbiyaviy ta'sir jarayoni qanchalik samarali tashkil etilganligini, tashkiliy resurslar qanchalik samarali amalga oshirilganligini anglatadi. Jazoni ijro etish muassasalarida mahkumlarga nisbatan qo‘llaniladigan tarbiyaviy va axloq tuzatish ishlarining samaradorligi bir qator tashqi va ichki sabablarga bog‘liq. Mahkum shaxsiga tarbiyaviy ta'sir ko‘rsatish samaradorligini baholash barcha bosqichlarda amalga oshiriladi. Tuzatish-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish algoritmi 1. Mahkum shaxsining ijobiy va salbiy xulq-atvor xususiyatlarini taqqoslash (diagrammaga qarang) 2. Shaxsiy tarbiyaviy ish dasturini ishlab chiqish, eng maqbul vositalar, shakllar va usullarni izlash. qayta o‘qitish. 3. Guruh va ommaviy individual tarbiyaviy ish shakllarini mohirona uyg`unlashtirish. 4. Rag‘batlantirish va jazo choralarini oqilona qo‘llash. 5. Mahkumning ushbu shaxs turi bilan ishlash tajribasini umumlashtirish, yagona kompleks ta'lim va axloq tuzatish dasturlarini yaratish asosida.

Muayyan huquqdan mahrum qilish to‘g‘risidagi sud hukmi ijrosini nazorat qilishni tashkil etish O‘zbekiston Respublikasi IIV B Ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijrosini nazorat qilish boshqarmasi, Qoraqalpog‘iston Respublikasi IIV, Toshkent shahar IIBB, viloyatlar IIB ozodlikdan mahrum qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan jazolarni ijrosini nazorat qilish bo‘lim va bo‘linmalari tizimmalariga yuklatilgan. Joylarda (shahar va tumanlarda) sud hukmlarining ijrosini mahkumlarning turar joylari bo‘yicha IIB jazoni ijro etish inspeksiyalari tomonidan amalga oshiriladi. Muayyan huquqdan mahrum qilish jazosi axloq tuzatish ishi, intizomiy qismga jo‘natish jazosiga qo‘shimcha jazo tariqasida tayinlangan bo‘lsa, asosiy jazoning butun muddatiga, bundan tashqari sud hukmi bilan tayinlangan muddatga joriy etiladi va uning muddati hukm qonuniy kuchga kirgan vaqtidan boshlab hisoblanadi. Muayyan huquqdan mahrum qilish qo‘shimcha jazo tariqasida tayinlangan hollarda asosiy jazoni ijro etayotgan muassasa ma’muriyati asosiy jazo muddatining tugashiga 20 kun qolganda, jazodan muddatidan ilgari shartli ravishda ozod etilganda yoki jazo yengilroq jazo bilan almashtirilganda ozod etish kuni u yashagan turar joydagi ichki ishlar bo‘limiga hukmning nusxasini yuboradi. Ozod etilganligi to‘g‘risidagi ma’lumotnomada ham qo‘shimcha jazo mavjudligi ko‘rsatilishi shart.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati:

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023 SPECIAL ISSUE

1. Qushboqov S., Yetmishboyev M. JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIISHTIROKIDA TUZILADIGAN FUQAROLIK-HUQUQIY SHARTNOMALARNING MOHIYATI VA AHAMIYATI. – 2022.2. Евлоев Н.Д. Организация воспитательного процесса среди осужденных в колониях-поселениях // Общество: политика, экономика, право. 2020. № 2. С. 49.

3. Qushboqov S., Yetmishboyev M. JAZONI IJRO ETISH

4. Евлоев Н.Д. Организация воспитательного процесса среди осужденных в колониях-поселениях // Общество: политика, экономика, право. 2010. № 2. С. 49.

WORDLY
KNOWLEDGE